

SCHOOLONDERSTEUNINGSPROFIEL

2021-2025

Inhoud

Voorwoord schoolondersteuningsprofiel	4
1. De school in het Samenwerkingsverband	5
Positie van de school binnen het Samenwerkingsverband	5
De relatie met het Ondersteuningsplan 2019-2023	5
2. Overzicht van de ondersteuning	6
De kracht van de school	6
Het ondersteuningsaanbod	6
3. Intakeprocedure voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte	7
Intakeprocedure instroom brugklas	7
Intakeprocedure zij-instroom	8
4. Organisatie van de ondersteuning	9
4.1 Ondersteuning in de eerste lijn	10
Betrokken medewerkers	11
Docenten, mentoren, vertrouwenspersoon, coördinator leerlingzaken, decanen	11
Groepsplannen/handelingsgericht werken	12
Intern overleg	12
Contact met ouders	12
Leerlingvolgsysteem	13
Preventieve aanpak bij schoolverzuim	13
4.2 Ondersteuning in de tweede lijn	13
Doorgeleiding van de eerste naar de tweede lijn	13
Opstelling van ontwikkelingsperspectief plannen	14
Betrokken medewerkers	14
De zorgcoördinator	14
De begeleider passend onderwijs (BPO)	14
De ouder kindadviseur (OKA)	15
Remedial teacher	15
De Trajectklas in samenwerking met Lyceo	15
Intern overleg	16
4.3 Ondersteuning in de derde lijn	16
Doorgeleiding van de tweede naar de derde lijn	16
Betrokken medewerkers	16
Jeugdarts	16
Leerplichtambtenaar	17
Extern overleg	17
Inzet van expertise in en buiten school	18

Uitstroom	18
Lijst van gebruikte afkortingen	18
Bijlage 1 : Overzicht van de ondersteuning van Cartesius Lyceum	19

Voorwoord schoolondersteuningsprofiel

Voor u ligt het nieuwe schoolondersteuningsprofiel (SOP) van het Cartesius Lyceum, onderdeel van Esprit Scholen.

In het schoolondersteuningsprofiel legt elke school ten minste eenmaal per 4 jaar vast welke ondersteuning de school kan bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. Het schoolondersteuningsprofiel beschrijft de cyclus van handelingsgericht (planmatig) werken. Een korte samenvatting van het schoolondersteuningsprofiel is terug te vinden in de schoolgids en in het *Ondersteuningsoverzicht* dat op de website van het Cartesius Lyceum staat en als bijlage is toegevoegd aan dit Schoolondersteuningsprofiel.

Het SOP wordt verspreid onder het personeel en zal ook gepubliceerd worden op *Scholen op de kaart*, zodat iedereen die belangstelling heeft voor de ondersteuning op het Cartesius Lyceum het in kan zien.

Christa Folmer, zorgcoördinator

Anne van der Marel, zorgcoördinator

Sandra Niemeijer, rector

1. De school in het Samenwerkingsverband

Positie van de school binnen het Samenwerkingsverband

Het Cartesius Lyceum is een ambitieuze school waar innovatie en traditie hand in hand gaan. Wij staan voor inclusiviteit en wereldburgerschap en dat zie je terug in onze diverse leerlingpopulatie en ons onderwijsaanbod met o.a. onze uitwisselingen met andere scholen in Europa.

Het Cartesius Lyceum is een kleinschalige school voor havo, atheneum en gymnasium waar leerlingen, medewerkers (en ouders) elkaar stimuleren in hun ontwikkeling. Wij willen onze leerlingen uitdagen en prikkelen om zich te ontplooiën tot zelfbewuste jong volwassenen die weten wat zij willen en kunnen. In een veilige omgeving bieden wij kwalitatief goed onderwijs waarbij een open leerhouding centraal staat. Een open houding naar elkaar en naar de samenleving kenmerkt ons, waarbij we steeds verbinding zoeken met die samenleving, op kleine schaal binnen Amsterdam, op grotere schaal in een internationale context.

We vinden het belangrijk dat we onze leerlingen opleiden tot kritische en bewuste wereldburgers en dit komt in de onderbouw met name tot uiting in de diverse projecten die er zijn, naast de reguliere vaklessen. Tijdens die projectlessen komen de thema's intercultureel leren, wereldburgerschap en duurzaamheid terug. Leerlingen werken samen in groepjes en zijn ook zelfstandig aan het werk, binnen en buiten de school.

VWO-leerlingen worden ook uitgedaagd met het vak Klassieke Cultuur en in de bovenbouw met het vak Big History. Ook kunnen zij kiezen voor Cambridge Engels. Het Cartesius Lyceum telt ongeveer 700 leerlingen. We hebben een eenjarige brugperiode, met havo-vwo klassen (voor leerlingen met een havo-advies of havo/vwo-advies) en vwo-klassen. In de tweede klas zitten leerlingen in een 2 havo-, 2 atheneum of 2 gymnasium-klas.

De relatie met het Ondersteuningsplan 2019-2023

In het Ondersteuningsplan 2019-2023 van het SWV voortgezet onderwijs Amsterdam-Diemen ligt de focus op preventie op school, in de klas. Alle scholen binnen het SWV bieden de basisondersteuning en zo ook het Cartesius Lyceum. Wij vinden het heel belangrijk dat vakdocenten vaardig zijn in het omgaan met verschillen tussen leerlingen, dat mentoren zicht hebben op de ontwikkeling van hun leerlingen, zowel op cognitief als sociaal-emotioneel gebied en dat de zorgcoördinatoren, als spil in de zorgketen, de kwaliteit van de zorg bewaken. De rol van ouders bij de begeleiding van hun kinderen is zeer belangrijk en is een van de redenen dat wij werken met Ouder - Leerling -Mentor-gesprekken (OLM).

2. Overzicht van de ondersteuning

De kracht van de school

“Aandacht” is één van onze kernwaarden en dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar in een sterk mentoraat. Elke klas heeft een mentor en de havo/vwo-brugklassen vaak zelfs twee

mentoren, die ingeroosterde mentoruren hebben met hun klas. De brugklassen hebben daarnaast ook nog twee peerleaders, bovenbouwleerlingen die de mentor in die klas ondersteunen. Elke mentor voert OLM-gesprekken. Dit zijn driehoeksgesprekken tussen Ouder - Leerling - Mentor, om de ontwikkeling en behoeften van leerlingen goed in beeld te brengen.

Een andere kernwaarde is “wereldburgerschap” en dit komt behalve in de al eerder genoemde projectlessen ook tot uiting in leerlingparticipatie.

Leerlingparticipatie is belangrijk op het Cartesius Lyceum. Elke onderbouwklas heeft twee klassenvertegenwoordigers, er is een leerlingenraad, een havo- en een vwo-parlement en een jongerenrechtbank. Leerlingen helpen andere leerlingen als Peer Leader of als leerlingcoach.

“Ontplooiing, Kwaliteit en Flexibiliteit” zijn de overige kernwaarden en deze komen bijvoorbeeld tot uiting in de begeleiding die wij leerlingen geven. Er zijn steunlessen voor leerlingen die meer aandacht nodig hebben voor een bepaald vak en leerlingen die iets extra’s aankunnen, kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan Cambridge Engels of lid worden van de jongerenrechtbank.

Leerlingen kunnen verder vanaf klas 3 deelnemen aan internationale uitwisselingen met andere scholen in Europa en op die manier interculturele vaardigheden opdoen.

Het ondersteuningsaanbod

In de meeste gevallen zal de mentor de ondersteuning bieden die een leerling nodig heeft op sociaal-emotioneel vlak, op het gebied van studievaardigheden en motivatie en eventueel op het gebied van gedrag.

Verder worden er in klas 1 en 2 voor de kernvakken Nederlands en wiskunde extra steunuren aangeboden voor leerlingen die dat nodig hebben. Vanaf klas 3 wordt dat aanbod uitgebreid met steunlessen voor de overige examenvakken.

Voor de meeste leerlingen is dit aanbod voldoende, maar voor een deel van de leerlingen is meer ondersteuning nodig en dat nemen de zorgcoördinatoren, de remedial teacher en de vertrouwenspersonen voor hun rekening. Daarnaast zijn de coördinatoren leerlingzaken nauw betrokken bij de begeleiding.

De remedial teacher helpt leerlingen met een taalachterstand of dyslectie en binnen de steunuren wiskunde in de onderbouw wordt aan leerlingen die opvallen bij de gevalideerde rekentoetsen extra hulp geboden bij rekenen.

Voor leerlingen die speciale ondersteuning nodig hebben bij het leren leren en bij het maken van hun huiswerk is er de Trajectklas. Het gaat hier om de ondersteuning van een kleine groep leerlingen met een structurele ondersteuningsbehoefte. De Trajectklas is bij deze leerlingen meestal onderdeel van een breder ondersteuningsaanbod.

De zorgcoördinatoren overleggen binnen het ZorgAdviesTeam (ZAT) over de zorg die een leerling nodig heeft, als die door de mentor niet geboden kan worden. Dit geldt maar voor een klein deel van onze leerlingen en zij komen in aanmerking voor derdelijns ondersteuning

(specialistische zorg) door de externe hulpverlening zoals Ouder Kind Adviseur (OKA), Begeleider Passend Onderwijs (BPO), de schoolarts, de sociaal verpleegkundige of de leerplichtambtenaar.

3. Intakeprocedure voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte

Intakeprocedure instroom brugklas

Het Cartesius Lyceum is een school voor havo, atheneum en gymnasium. Bij de aanname van nieuwe leerlingen volgen wij de Kernprocedure van de gemeente Amsterdam en de vo-vo procedure van het SWV. Leerlingen worden op basis van het schooladvies geplaatst in een havo/vwo klas of een vwo-klas. Waar mogelijk wordt gelet op een evenredige verdeling van jongens en meisjes evenals een evenredige verdeling van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte.

Voor informatie over het aanmelden, het opvragen van gegevens en andere voorgeschreven zaken wordt verwezen naar de de Amsterdamse kernprocedure.

De ouders van een leerling met een extra ondersteuningsbehoefte maken bij voorkeur vooraf met hun kind een afspraak met de zorgcoördinator. De zorgcoördinator zal samen met de ouders, de leerling en de betreffende conrector onderzoeken of de school de nodige ondersteuning kan bieden. De school van herkomst zal om informatie en advies worden gevraagd. Naast de documenten die benodigd zijn volgens de kernprocedure zal ook het ontwikkelingsperspectief (OPP) van de leerling opgevraagd worden. Als blijkt dat de school niet de benodigde ondersteuning kan bieden zal het Cartesius Lyceum in overleg met de ouders een andere school zoeken, die deze ondersteuning wel kan geven. Ouders kunnen bezwaar maken tegen het besluit om de leerling niet te plaatsen volgens de interne klachtenprocedure van de school of via de Landelijke Klachtencommissie.

Bij de start van het schooljaar wordt voor alle leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte een OPP opgesteld. Het OPP wordt opgesteld door de mentor in samenwerking met de ouders, leerling, zorgcoördinator en, indien van toepassing, de begeleider van de leerling. Als ouders en leerling (vanaf 16 jaar) het OPP hebben ondertekend kan de ondersteuning in gang gezet worden.

Ook voor ouders die gebruik willen maken van de hardheidsclausule geldt dat zij voor de inschrijfdata genoemd in de kernprocedure een afspraak moeten maken met de zorgcoördinator. De hardheidsclausule wordt alleen ingezet als er sprake is van een zeer uitzonderlijke situatie waarbij plaatsing op het Cartesius Lyceum noodzakelijk is om het onderwijsprogramma te kunnen volgen. Het Cartesius Lyceum hanteert de hardheidsclausule van maximaal 2%. Bij te veel aanvragen wordt door de zorgcoördinator en de conrector onderbouw een keuze gemaakt. Een eventuele positieve beslissing wordt maximaal één week voor sluiting van de aanmeldingstermijn aan de ouders kenbaar gemaakt.

Nadat aanmelding heeft plaatsgevonden volgens werkwijze van de Amsterdamse kernprocedure worden de dossiers van de leerlingen die definitief ingeloot zijn doorgenomen en wordt er gekeken of er extra ondersteuningsbehoefte zijn. Deze informatie wordt

genoteerd in het leerlingvolgsysteem (Magister) en indien nodig gedeeld met de zorgcoördinator. Leerlingen met een ondersteuningsbehoefte worden aan het begin van het nieuwe schooljaar uitgenodigd voor een verdiepend gesprek waarbij wordt gekeken of er een OPP moet worden opgesteld.

Intakeprocedure zij-instroom

Vanaf het begin van een kalenderjaar kunnen leerlingen die voor zij-instroom in andere jaarlagen dan de eerste klas in aanmerking willen komen, zich aanmelden voor een wachtlijst. Indien de mogelijkheid er is om leerlingen te plaatsen, zullen we allereerst de leerlingen van andere Esprit-scholen plaatsen en vervolgens bij voldoende ruimte ook de overige leerlingen. Het Cartesius Lyceum heeft een drempelloze instroom voor leerlingen met een vmbo-diploma in havo 4 en voor leerlingen met een havo-diploma in vwo 5, met hetzelfde vakkenpakket als waar examen in is afgelegd.

4. Organisatie van de ondersteuning

De ondersteuning van leerlingen vindt op drie niveaus plaats:

1. De *eerstelijns ondersteuning* voor alle leerlingen door docenten, mentoren, decanen, verzuimmedewerker, vertrouwenspersonen en onderwijsassistenten.
2. De *tweedelijns ondersteuning* voor een deel van de leerlingen door zorgcoördinator, remedial teacher, Ouder Kind Adviseur (OKA), Begeleider Passend Onderwijs (BPO). Daarnaast zijn de coördinatoren leerlingenzaken nauw betrokken bij de begeleiding.
3. De *derdelijns ondersteuning* - externe hulpverlening. Lerlingen worden naar specialistische hulp doorverwezen als de 2de lijnsondersteuning niet afdoende is.

4.1 Ondersteuning in de eerste lijn

Aan het begin van het schooljaar controleert de mentor het Leerlingvolgsysteem van de leerling en voert een gesprek met zijn/haar mentorleerlingen om vroegtijdig te kunnen signaleren. De mentor onderhoudt contacten met ouders waardoor eventuele problemen worden voorkomen of beter aangepakt kunnen worden.

De docenten zien de leerlingen dagelijks en kunnen daarom snel signaleren op mogelijke achterstanden of leerproblemen. Om leerlingen de juiste zorg te bieden is het van belang dat docenten vroegtijdig signaleren. Het docententeam krijgt aan het begin van het schooljaar een workshop over de zorgstructuur en de route die zij moeten volgen wanneer zij signaleren. Zij geven signalen door aan de mentor en noteren dit als logboek item in het leerlingvolgsysteem. De mentor stelt samen met de leerling een actieplan op en bewaakt de voortgang.

We gebruiken de volgende instrumenten en gegevens om onze leerlingen te screenen en ontwikkelplannen te maken voor leerlingen:

Brugklas:

- Oki-doc
- LVS (leerlingvolgsysteem) basisschool
- OPP basisschool
- DIA taal/reken/woordenschat toetsen

Tweede klas

- E-MOVO GGD (schoolgezondheidsvragenlijst)
- DIA taal/reken/woordenschat toetsen

Derde klas

- DIA taal/reken/woordenschat toetsen

Vierde klas

- E-MOVO GGD

Voorexamenklassen

- Onderzoek naar faalangst

Voor alle jaarlagen geldt dat de begeleider passend onderwijs (BPO) klassen en leerlingen kan observeren. Als het gaat om een bepaalde leerling worden ouders vooraf op de hoogte gesteld en wordt om toestemming gevraagd.

Daarnaast worden incidenten, ongeoorloofde absentie, en ziekteverzuim als belangrijke signalen gezien voor het inzetten van gepaste ondersteuning. Waar nodig gaat dit in samenspraak met schoolarts of leerplichtambtenaar (zie het ziekteverzuimprotocol en het preventief verzuimprotocol). Ouders worden dan op de hoogte gebracht.

Het bespreken van signalen vindt plaats tijdens:

- a) het mentorenoverleg dat wekelijks plaatsvindt. Bij het mentorenoverleg zijn aanwezig de coördinator leerlingzaken en de mentoren van de klassen. Indien gewenst kan ook de zorgcoördinator en de remedial teacher bij dit overleg worden uitgenodigd (zie intern overleg).
- b) de leerlingen- cq rapportbesprekingen. De coördinator leerlingzaken is voorzitter van de leerlingbespreking of rapportvergadering. De mentor leidt de vergadering van de eigen klas. Tijdens de bespreking kunnen individuele leerlingen en- of klassen besproken worden.
- c) extra bijeengeroepen bijeenkomsten van het team indien daartoe aanleiding bestaat. (karakter van een briefing of korte individuele - of groepsbespreking).
- d) het interne zorgoverleg (IZO). Er zijn IZO's met de zorgcoördinator en Ouder-Kindadviseur, Zoco en Begeleider Passend Onderwijs, en zoco en Leerlingcoördinator.

Betrokken medewerkers

DOCENTEN zijn op de hoogte van de ondersteuningsbehoefte van hun leerlingen. Zij houden daar in hun lessen rekening mee. Docenten zien in het leerlingvolgsysteem (Magister) van welke faciliteiten de leerling gebruik mag maken en welke ondersteuningsbehoeften de leerlingen hebben.

Elke klas heeft een **MENTOR** die de leerlingen ondersteunt op het terrein van leren, leven en kiezen. De mentor is op de hoogte van de achtergrond (thuissituatie, schoolloopbaan) van de leerling en van de vorderingen op de drie begeleidingsterreinen. De mentor geeft mentorles, studievaardigheden en sociale vaardigheden. In de brugklas heb je soms twee mentoren én altijd een peerleader. Er vinden op regelmatige basis individuele gesprekken plaats. Wanneer de mentor merkt dat de leerling hinder ondervindt op één van de drie begeleidingsterreinen, stellen de leerling en mentor samen een actieplan op en plannen een moment van evaluatie. Dit wordt genoteerd in het leerlingvolgsysteem en indien nodig kan er een OPP opgesteld worden.

Aan het eind van het schooljaar vult de mentor alle gegevens van de leerlingen in via het leerlingvolgsysteem (Magister). Aan het begin van het volgende schooljaar vindt er een warme overdracht plaats met de nieuwe mentor.

Leerlingen kunnen bij de **VERTROUWENSPERSOON** terecht met problemen van vertrouwelijke aard, op het terrein van pesten, (seksuele) intimidatie, discriminatie en agressie.

De **DECANEN** begeleiden bij het maken van de profielkeuze en bij het maken een studie- of opleidingskeuze. In de bovenbouw ontplooit iedere leerling activiteiten in het kader van LOB (loopbaanoriëntatie en begeleiding).

De **COÖRDINATOR LEERLINGZAKEN** begeleidt het mentorenteam van een leerjaar en coördineert het curriculum voor de mentorlessen. Daarnaast is er iedere dag een coördinator leerlingzaken aanspreekbaar voor de leerlingen.

Groepsplannen/handelingsgericht werken

In de onderbouw staat de groepsvorming centraal in de mentorlessen. De activiteiten die plaatsvinden in de brugklas zoals de introductiedagen en het brugklaskamp staan in het teken van groepsvorming.

Mentoren bewaken de groepsvorming en monitoren de individuele vorderingen op de begeleidingsterreinen: leren, leven en kiezen. Wanneer leerlingen hinder ondervinden op één van deze terreinen stelt de mentor samen met de leerling een OPP (ontwikkelingsperspectief plan) op. In dit OPP wordt door de leerling een doel en een handelingsplan opgesteld. Dit plan wordt op regelmatige basis geëvalueerd. Wanneer blijkt dat het handelingsplan niet voldoende is en er een extra ondersteuningsbehoefte is, wordt de leerling doorverwezen naar tweedelijnszorg.

Indien nodig kan de begeleider passend onderwijs een klas observeren en advies geven over de groepsdynamiek.

Intern overleg

Er vindt wekelijks een mentorenoverleg plaats. Hieraan nemen de coördinator leerlingzaken en de mentoren van een leerjaar deel. Tijdens het overleg wordt het programma voor de mentorlessen besproken en worden opvallende zaken besproken. Wanneer de coördinator leerlingzaken of de mentor een signaal opvangt dat de leerling hinder ondervindt op één van de begeleidingsterreinen: leren, leven, kiezen dan wordt dit in het overleg besproken en er een oplossing aangedragen. Wanneer de oplossing niet in de eerstelijns zorg valt wordt de leerling besproken in het Intern zorgoverleg.

Om de zes weken vindt er overleg plaats tussen de zorgcoördinator en de coördinator leerlingzaken. Tijdens het overleg worden leerlingen besproken waarbij wellicht behoefte is aan tweedelijnszorg.

Vier keer per jaar vinden de leerlingen- cq rapportbesprekingen plaats. De coördinator leerlingzaken is voorzitter van de leerlingbespreking of rapportvergadering. De mentor leidt de vergadering van de eigen klas. Tijdens de bespreking kunnen individuele leerlingen en- of klassen besproken worden.

Contact met ouders

De mentor is de spil in de ondersteuning van de leerling en onderhoudt contact met ouders/verzorgers. Aan het begin van het schooljaar is er een algemene informatieavond voor ouders/verzorgers. Minimaal één keer per jaar vindt er een Ouder- leerling- mentorgesprek (OLM) plaats. Daarnaast neemt de mentor contact op wanneer er signalen worden opgevangen dat de leerling hinder ondervindt op een van de begeleidingsterrein.

Docenten kunnen ook contact opnemen met ouders wanneer resultaten voor het vak daar aanleiding voor geven.

Leerlingvolgsysteem

Op het Cartesius Lyceum maken we gebruik van het leerlingvolgsysteem (Magister). Na de leerlingbesprekingen en de OLM gesprekken wordt er een notitie geschreven in Magister. Aan het eind van het schooljaar schrijft de mentor van iedere leerling een overdracht die aan het begin van het schooljaar wordt geraadpleegd door de nieuwe mentor.

Preventieve aanpak bij schoolverzuim

De verzuimmedewerkers sturen wekelijks een overzicht van de absenties naar de mentoren. Op basis hiervan neemt de mentor contact op met leerling en/of ouders. Wanneer een leerling in een periode van twaalf weken vier keer ziek is gemeld of zes dagen achtereenvolgend, wordt er door de mentor naar huis gebeld. Er wordt dan besloten of de schoolarts wordt ingezet.

Om schoolverzuim voortijdig aan te pakken is er een spreekuur van de leerplichtambtenaar voor leerlingen. Wanneer er in vier weken tijd zestien keer ongeoorloofd verzuim heeft plaatsgevonden of te laat is gekomen doet de verzuimmedewerker melding bij DUO en stuurt formeel bericht naar ouders, leerling en mentor.

4.2 Ondersteuning in de tweede lijn

De mentor is de spil bij de eerstelijns begeleiding en de coördinator leerlingenzaken bewaakt dit proces. Leerlingen die een ondersteuningsbehoefte hebben die de mentor niet kan bieden, worden na overleg met ouders bij de zorgcoördinator aangemeld. Deze kijkt welke ondersteuning het meest geschikt is. De mentor blijft betrokken bij de begeleiding van de leerling en wordt via de informatie in de leerlingdossiers in het leerlingvolgsysteem (Magister) op de hoogte gehouden van de vorderingen.

Doorgeleiding van de eerste naar de tweede lijn

Een leerling wordt naar aanleiding van signalering en op advies van de verschillende leerlingbesprekingen in overleg met ouders en leerling door de mentor en/of coördinator leerlingzaken doorverwezen naar de zorgcoördinator voor een vorm van ondersteuning die door mentor en docenten niet geboden kan worden.

De zorgcoördinator is verantwoordelijk voor het coördineren en bewaken van het planmatig handelen in de 2e lijn en de doorgeleiding naar de derde lijn. De zorgcoördinator werkt hierin nauw samen met de coördinator leerlingzaken. De mentor stelt een OPP op als tweedelijns ondersteuning ingezet moet worden en meldt de leerling aan bij de zorgcoördinator. De zorgcoördinator kan bij het opstellen van het OPP betrokken worden. Vervolgens wordt de juiste tweedelijnszorg gevonden.

Opstelling van ontwikkelingsperspectief plannen

Scholen voor voortgezet onderwijs moeten een ontwikkelingsperspectief (OPP) opstellen voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben die buiten de eerstelijns zorg valt. Op het Cartesius Lyceum stelt de mentor een OPP op samen met de leerling. De leerling is eigenaar van dit levende document.

Het OPP hangt standaard bij elke leerling in het leerlingvolgsysteem (Magister) en is dus beschikbaar voor iedere mentor. Mentoren wordt een workshop aangereikt door de zorgcoördinatoren in samenwerking met de begeleider passend onderwijs over het invullen van een OPP. Mocht een mentor na de workshop en het invullen van het OPP met de leerling nog vragen hebben, kan de mentor altijd terecht bij de zorgcoördinator of de begeleider passend onderwijs.

Het OPP wordt geschreven door de leerling en de mentor en vervolgens doorgenomen met leerling, mentor, ouders van leerling en eventueel zorgcoördinator. Tijdens dit gesprek wordt een evaluatiemoment afgesproken. Na ondertekenen door ouders (of leerling 16+) is de zorgcoördinator verantwoordelijk voor het archiveren van het document. Het OPP heeft een geldigheidsduur van een schooljaar. Los van de tussentijdse evaluaties is er een slotevaluatie aan het einde van het schooljaar waarin gezamenlijk gekeken wordt of de geboden zorg het gewenste effect heeft gehad.

Betrokken medewerkers

Medewerkers die een bijdrage leveren aan de tweedelijnszorg zijn:

DE ZORGCOÖRDINATOR

De zorgcoördinator heeft een spilfunctie in de interne zorgstructuur van het Cartesius Lyceum. De zorgcoördinator is op de hoogte van de mogelijkheden voor het inzetten van extra ondersteuning en het inschakelen van de juiste hulp en ondersteuning voor de leerling. De zorgcoördinator bepaalt in overleg met de mentor, de betrokken leerjaarcoördinatoren/confirmatoren, leerling en ouders/verzorgers wat de beste begeleiding is. De zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de doorstroom van leerlingen van eerste naar tweedelijns zorg. Waar nodig brengt zij leerlingen in bij het intern zorgoverleg of het ZAT. De zorgcoördinator is voorzitter van het ZAT. Zij onderhoudt contacten met externe organisaties.

DE BEGELEIDER PASSEND ONDERWIJS (BPO)

De begeleider passend onderwijs ondersteunt leerlingen die een stoornis hebben die hun functioneren op school bemoeilijkt. De BPO-er ondersteunt leerlingen op sociaal emotioneel gebied, maar ook op het gebied van leren leren en sociale vaardigheden. De BPO-er werkt nauw samen met ouders en docenten. Hij/zij observeert leerlingen en geeft naar aanleiding daarvan docenten handelingsadviezen en geeft trainingen. Aanmelding voor BPO-ondersteuning gaat middels een OPP en via de zorgcoördinator.

DE OUDER KINDADVISEUR (OKA)

Op iedere school is een Ouder- en Kind Adviseur (OKA) werkzaam. Ouders en kinderen kunnen bij de adviseur terecht voor vragen, advies en tips op het gebied van opvoeden en opgroeien. De OKA op school is in dienst van de Gemeente Amsterdam en lid van het Ouder Kind Team (OKT) in de wijk. Aan het Cartesius Lyceum is een OKA'er gekoppeld vanuit het OKT Westerpark. De OKA is de verbinding tussen de school en het OKT. De OKA heeft een rol bij het maken van een analyse van de hulpvraag van de school en ondersteunen bij het in kaart brengen van de onderwijsbehoefte. De OKA'er wordt ingezet als er sprake is van zorgen om de leerling op school en in de opvoedsituatie. In het geval van individuele begeleiding wordt de leerling door de mentor aangemeld. De mentor stelt samen met ouders en leerling een OPP op en meldt de leerling via de zorgcoördinator aan. De OKA registreert niet in het leerlingvolgsysteem (Magister), maar bespreekt, rekening houdend met de privacy, leerlingen wel met de mentor of de zorgcoördinator.

DE JEUGDVERPLEEGKUNDIGE

De jeugdverpleegkundige neemt de E-MOVO vragenlijsten af in de tweede en vierde klas. Met deze Jeugdgezondheidsmonitor wordt periodiek de lichamelijke en psychosociale gezondheid van jongeren in kaart gebracht. Naar aanleiding hiervan roept zij indien nodig leerlingen op voor een individueel gesprek. Ook kan zij geraadpleegd worden met betrekking tot vragen over gewicht en voeding van leerlingen.

REMEDIAL TEACHER

De remedial teacher is verantwoordelijk voor het afnemen van de DIA-toetsen in de onderbouw. Als er aanwijzingen zijn dat er sprake is van een taalachterstand of dyslexie, zal de remedial teacher de leerling ondersteuning aanbieden. Aan het begin van een schooljaar heeft de remedial teacher een gesprek met nieuwe leerlingen met een dyslexieverklaring. De dyslectische brugklasleerling kan (kortdurende) begeleiding krijgen van de remedial teacher. Deze begeleiding is individueel of in kleine groepen en heeft als doel de leerling zo snel mogelijk zelfstandig te laten opereren. De leerling krijgt efficiënte leerstrategieën aangereikt en waar nodig herhaling van de spellingregels. Tijdens de begeleiding staan het vergroten van zelfvertrouwen en zelfredzaamheid centraal. Dyslectische leerlingen mogen gebruik maken van voorleessoftware en de remedial teacher kan indien nodig hierin begeleiden.

DE TRAJECKLAS IN SAMENWERKING MET LYCEO

Leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte kunnen in aanmerking komen voor extra begeleiding in de Trajectklas. Deze begeleiding wordt verzorgd door Lyceo. De zorgcoördinator bepaalt of een kind in aanmerking komt voor de trajectklas naar aanvraag van de mentor. Dit zijn altijd leerlingen voor wie een OPP is opgesteld. Leerlingen die in de trajectklas zitten worden 2x 2 uur of 2 x 3 uur begeleid op school in een groepje van maximaal zes leerlingen. In de trajectklas wordt gewerkt aan schoolse vaardigheden, studievaardigheden of er wordt bijles gegeven.

Intern overleg

Voorafgaande aan aanmelding voor tweedelijnszorg of bij gebruik van tweedelijnszorg is er een aantal vaste overlegmomenten gepland tussen verschillende betrokkenen. Enerzijds om zo snel mogelijk de juiste zorg te verlenen. Anderzijds om de geboden zorg te evalueren. Ouders worden altijd door de mentor op de hoogte gebracht van inzet van tweedelijnszorg en zo nodig uitgenodigd voor een gesprek.

Intern zorgoverleg (IZO) - coördinatoren leerlingzaken en zorgcoördinator.

Een keer in de zes weken is er een vast overlegmoment tussen de zorgcoördinator en een betreffende coördinator leerlingzaken. De zorgleerlingen die onder de betreffende coördinator leerlingzaken vallen worden besproken en er worden eventuele nieuwe leerlingen aangemeld.

Intern zorgoverleg (IZO) - zorgcoördinatoren en BPO / OKA

De zorgcoördinator overlegt elke week met de begeleider passend onderwijs. In dit overleg worden nieuwe aanmeldingen voor BPO besproken, evenals de voortgang van de leerlingen die al door de BPO'er begeleid worden.

De zorgcoördinator overlegt een keer in de twee weken met de OKA'er. In dit overleg worden nieuwe aanmeldingen voor OKA besproken, evenals de voortgang van de leerlingen die al door de OKA'er begeleid worden.

4.3 Ondersteuning in de derde lijn

Doorgeleiding van de tweede naar de derde lijn

Voor een klein deel van de leerlingen is specialistische hulp nodig (advies, expertise, of bovenschoolse inzet). Specialistische hulp wordt ingezet naar aanleiding van een leerlingbespreking in het Zorg Advies Team (ZAT) overleg, of naar aanleiding van overleg met het Samenwerkingsverband (SWV).

Betrokken medewerkers

JEUGDARTS

De Jeugdarts roept leerlingen op die regelmatig verzuimen. Dit is in het kader van het M@ZL protocol bij ziekteverzuim. De jeugdarts ziet ouders en leerling en koppelt voor school belangrijke informatie terug naar de zorgcoördinator. Naast het M@ZL protocol wordt er een beroep op de jeugdarts gedaan als er medische of psychische problemen zijn. In dat geval is toestemming van ouders nodig bij leerlingen tot 16 jaar. Maar ook bij oudere leerlingen streven wij ernaar om ouders te betrekken. De jeugdarts kan leerlingen doorverwijzen naar specialistische hulp zoals de jeugdpsycholoog van het OKT.

Aanmelding bij de Jeugdarts gaat volgens het ziekteverzuimprotocol (M@zl, zie bijlage). De verzuimmedewerker meldt mentoren wanneer een leerling wegens ziekteverzuim bij de Jeugdarts aangemeld moeten worden. Ouders worden door de mentor op de hoogte gesteld

van de aanmelding en de mentor vult het M@zl formulier in. Mentoren sturen het formulier door naar de zorgcoördinator. De zorgcoördinator stuurt het formulier en het verzuimoverzicht door naar de jeugdarts. De jeugdarts koppelt via het formulier terug, voor zover ouders daarvoor toestemming geven. Daarnaast kunnen mentoren met toestemming van ouders een leerling via de zorgcoördinator aanmelden bij de jeugdarts als er zorgen over de gezondheid zijn.

LEERPlichtAMBTENAAR

De leerplichtambtenaar (LPA) wordt volgens de richtlijnen van het verzuimprotocol (zie bijlage) door de verzuimmedewerker op de hoogte gehouden van ongeoorloofde of zorgwekkende absentie. Door een tijdige verzuimmelding en door goed overleg met het ZAT kunnen leerlingen die dreigen af te haken weer op het goede spoor worden gebracht. De leerplichtwet beschermt het recht van elk kind op onderwijs. In het uiterste geval kan de leerplichtambtenaar de school, de ouders en het kind verplichten zich te houden aan de verantwoordelijkheden die de leerplichtwet hen oplegt. De leerplichtambtenaar kan in zo'n geval proces verbaal opmaken en de rechter om een uitspraak vragen. De rechter kan een boete of een taakstraf vaststellen, of een Maatregel Hulp en Steun, een vorm van jeugdreclassering, opleggen. De leerplichtambtenaar doet verslag van haar verhoor aan de zorgcoördinator. De zorgcoördinator plaatst het verslag in het leerlingvolgsysteem (Magister).

Extern overleg

Het Zorg Advies Team (ZAT) is een overlegorgaan van de school met externe partners. In het ZAT worden leerlingen besproken voor wie overleg tussen verschillende disciplines gewenst is. Leerlingen worden besproken als er sprake is van een situatie waarbij de tweedelijns zorg niet meer toereikend lijkt te zijn, en er vanuit meerdere kanten specialistisch advies nodig is. Daarnaast wordt het ZAT ook gebruikt om de processen in de zorg te evalueren. Het ZAT vindt een keer in de zes weken plaats.

Bij het ZAT overleg zijn de volgende personen standaard aanwezig: Een lid van de schoolleiding, de zorgcoördinator, de Ouder Kind Adviseur (OKA) van de school en de Jeugdarts. Naar aanleiding van de casussen worden de leerplichtambtenaar en of de begeleider passend onderwijs opgeroepen.

MULTIsignaal

Het Cartesius Lyceum is aangesloten op MULTIsignaal, net zoals veel andere scholen en zorgorganisaties in Nederland. MULTIsignaal is een digitaal contactsysteem. Hierin geven professionals aan dat zij betrokken zijn bij uw kind.

Soms heeft een kind of jongere ondersteuning nodig tijdens het opgroeien. Dan kan het gebeuren dat meerdere professionals tegelijkertijd bij het kind betrokken zijn of ondersteuning bieden. Het is belangrijk dat deze professionals dit zo snel mogelijk van elkaar weten, zodat ze goed kunnen samenwerken. Met MULTIsignaal geven professionals aan dat ze betrokken zijn bij uw kind. Op deze manier verbindt MULTIsignaal professionals die bij uw kind, of een broertje of zusje, betrokken zijn. Er staat niet in waarom ze betrokken zijn. Dat bespreken ze, indien uw kind jonger is dan 16 jaar, alleen met uw toestemming.

Als school vinden wij het belangrijk om met andere organisaties samen te werken. Zo krijgt uw kind de beste ondersteuning. Om snel en eenvoudig samen te werken geven we aan dat we betrokken zijn. Dit doen we alleen als we zorgen hebben. Of als we extra ondersteuning aanbieden.

MULTIsignaal is geen openbaar systeem. Alleen andere professionals die betrokken zijn bij uw kind kunnen erbij. Uiteraard is MULTIsignaal goed beveiligd. Dit moet volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Inzet van expertise in en buiten school

Het kan voorkomen dat de eerste en tweedelijnszorg die school direct tot zijn beschikking heeft niet passend is. In dat geval wordt er contact gezocht met instanties buiten school. Het Cartesius Lyceum werkt onder andere samen met UvA Minds, Orion / APOZ, Veilig Thuis, Level.

Uitstroom

Voor plaatsing op het VSO zal de zorgcoördinator samen met de ouders een Toelaatbaarheidsverklaring voor het speciaal onderwijs aanvragen bij het Samenwerkingsverband. Uit de aanvraag moet blijken dat de school handelingsgericht gewerkt heeft, maar dat ondanks alle inzet meer ondersteuning nodig is dan binnen het reguliere onderwijs mogelijk is

Lijst van gebruikte afkortingen

- BPO - Begeleider Passend Onderwijs
- IZO - Intern Zorg Overleg
- LPA - Leerplichtambtenaar
- LVS - Leerlingvolgsysteem
- OKA - Ouder Kind Adviseur
- OKT - Ouder Kind Team
- OPP - Ontwikkelingsperspectief
- SOP - Schoolondersteuningsprofiel
- SWV - Samenwerkingsverband
- ZAT - Zorg Advies Team

Bijlage 1 : Overzicht van de ondersteuning van Cartesius Lyceum

A. De kracht van de school

“Aandacht” is één van onze kernwaarden en dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar in een sterk mentoraat. Elke klas heeft een mentor en de havo/vwo-brugklassen vaak zelfs twee mentoren, die ingeroosterde mentoruren hebben met hun klas. De brugklassen hebben daarnaast ook nog twee peerleaders, bovenbouwleerlingen die de mentor in die klas ondersteunen. Elke mentor voert OLM-gesprekken. Dit zijn driehoeksgesprekken tussen Ouder - Leerling - Mentor, om de ontwikkeling en behoeften van leerlingen goed in beeld te brengen.

Een andere kernwaarde is “wereldburgerschap” en dit komt in onze projectlessen tot uiting maar ook in vormen van leerlingenparticipatie. Leerlingen kunnen verder vanaf klas 3 deelnemen aan internationale uitwisselingen met andere scholen in Europa en op die manier interculturele vaardigheden opdoen.

Leerlingenparticipatie is belangrijk op het Cartesius Lyceum. Elke onderbouwklas heeft twee klassenvertegenwoordigers, er is een leerlingenraad, een havo- en een vwo-parlement en een jongerenrechtbank. Leerlingen helpen andere leerlingen als Peer Leader of als leerlingcoach.

“Ontplooiing, Kwaliteit en Flexibiliteit” zijn de overige kernwaarden en deze komen bijvoorbeeld tot uiting in de begeleiding die wij leerlingen geven. Er zijn steunlessen voor leerlingen die meer aandacht nodig hebben voor een bepaald vak en leerlingen die iets extra's aankunnen, kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan Cambridge Engels of lid worden van de jongerenrechtbank.

B. Overzicht van het ondersteuningsaanbod van de school

Ondersteuning bij taal- en rekenen	Hoe werkt de school hieraan?
Taal	<p>Leerlingen krijgen in de eerste klas allemaal Nederlands, Engels, Duits en Frans. Vanaf de tweede klas komt daar Spaans bij. Zij werken zo veel mogelijk tijdens de reguliere lessen aan hun taalverwerving.</p> <p>Leerlingen uit klas 1 krijgen aan het begin van het jaar een toets om hun taalvaardigheid te testen. Als er reden is voor extra aandacht op dit gebied, wordt er begeleiding aangeboden. Dat kan in de vorm van groepsbegeleiding zijn (de “Nieuwsclub”) of via NUMO een digitaal leermiddel.</p>

	<p>Verder zijn er in klas 1 en 2 extra steunuren voor de kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde) waar de leerlingen aan kan deelnemen.</p> <p>Taal- en rekentoetsen (de DIA-toetsen) worden in de hele onderbouw afgenomen om op die manier de taalontwikkeling van leerlingen te kunnen volgen.</p>
Dyslexie	Het Cartesius Lyceum heeft een dyslexieprotocol. Leerlingen krijgen bijvoorbeeld extra tijd bij toetsen en mogen deze maken op een laptop. Er is een remedial teacher die kortdurende extra begeleiding kan aanbieden.
Rekenen	<p>Tijdens de lessen wiskunde worden leerlingen geholpen met verlengde instructie. Verder zijn er in klas 1 en 2 extra steunuren voor de kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde) waar de leerlingen aan kan deelnemen.</p> <p>Leerlingen van klas 1 maken aan het begin van het jaar een toets om hun rekenvaardigheid te testen en als er reden is voor extra aandacht, wordt die tijdens de steunuren aangeboden.</p> <p>Taal- en rekentoetsen (de DIA-toetsen) worden verder in de hele onderbouw afgenomen om op die manier de rekenontwikkeling van leerlingen te kunnen volgen.</p>
Dyscalculie	Docenten worden ingelicht over de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Hierdoor er kan er in de klas zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de ondersteuningsbehoeften. Leerlingen met dyscalculie hebben recht op extra tijd bij toetsen.

Ondersteuning bij intelligentie	Hoe werkt de school hieraan?
Meer- en hoogbegaafdheid	<p>Docenten worden ingelicht over de onderwijsbehoeften van de leerlingen en er wordt een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld. Hierdoor er kan er in de klas zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de ondersteuningsbehoeften.</p> <p>Het vak Blg History is in de bovenbouw van vwo ingezet om leerlingen meer uit te dagen. Leerlingen die extra uitdaging nodig hebben, kunnen deelnemen aan Cambridge Advanced, deelnemen aan de Jongerenrechtbank of bijvoorbeeld deelnemen aan onze buitenlandse reizen.</p>
Disharmonische intelligentie	Docenten worden ingelicht over de onderwijsbehoeften van de leerlingen en er wordt een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld. Hierdoor er kan er in de klas zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de ondersteuningsbehoeften.

Ondersteuning bij motivatie en leren	Hoe werkt de school hieraan?
Motivatie en concentratie	<p>In het mentorenteam wordt besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. De mentor kan samen met de leerling een plan van aanpak opstellen en zorgt ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek wordt de zorgcoördinator ingeschakeld die kan beoordelen welke zorg het beste is. Dit kan een begeleider passend onderwijs (BPO) zijn of een Ouder- en Kind adviseur (OKA).</p>
<p>Studievaardigheden: plannen en organiseren, taakgericht werken</p>	<p>De mentor besteedt aandacht aan het leren leren en leren plannen in de onderbouw. In het mentorenteam wordt verder besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. De mentor kan samen met de leerling een plan van aanpak opstellen en zorgt ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek wordt de zorgcoördinator ingeschakeld die kan beoordelen welke zorg het beste is.</p> <p>Er is in dat geval de mogelijkheid om deel te nemen aan de Trajectklas waar extra begeleiding bij het huiswerk maken en plannen gegeven wordt.</p> <p>Voor alle leerlingen bestaat de mogelijkheid om deel te nemen aan steunuren die er in klas 1 en 2 voor de kernvakken zijn en voor klas 3 en hoger voor (vrijwel) alle examenvakken.</p>

Ondersteuning bij sociaal-emotioneel functioneren	Hoe werkt de school hieraan?
Sociale vaardigheden	<p>Binnen het schoolsysteem is er veel aandacht voor het aanleren van sociale vaardigheden. De mentoren besteden hier veel aandacht aan en ook binnen de projectlessen is een vast onderdeel het groepswork en samenwerken met elkaar. Hierdoor ontwikkelen leerlingen sociale vaardigheden. In het mentorenteam wordt verder besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. De mentor kan samen met de leerling een plan van aanpak opstellen en zorgt ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek wordt de zorgcoördinator ingeschakeld die kan beoordelen welke zorg het beste is en dat kan bijvoorbeeld een training Rots en Water zijn of begeleiding door de begeleider passend onderwijs (BPO).</p>

<p>Angst en stemming (incl. faalangst)</p>	<p>In het mentorenteam wordt besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. In het mentorenteam wordt verder besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. De mentor kan samen met de leerling een plan van aanpak opstellen en zorgt ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek wordt de zorgcoördinator ingeschakeld die kan beoordelen welke zorg het beste is. Zo kan de BPO'er (begeleider passend onderwijs) ingeschakeld worden die faalangstreductietrainingen geeft.</p> <p>Bovendien wordt in de tweede klas bij alle leerlingen de SAQI test gedaan (faalangst en welbevinden) en in de tweede en vierde klas het E-MOVO onderzoek (GGD) dat een beeld geeft van alle leerlingen. Faalangstreductietraining wordt ook aangeboden aan eindexamenleerlingen en mindfulnesstraining voor leerlingen in de bovenbouw.</p>
<p>Omgaan met grenzen</p>	<p>In het mentorenteam wordt besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. In het mentorenteam wordt verder besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. De mentor kan samen met de leerling een plan van aanpak opstellen en zorgt ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek wordt de zorgcoördinator ingeschakeld die kan beoordelen welke zorg het beste is.</p> <p>Alle medewerkers volgen dit jaar bovendien de training van de Transformatieve School ter verbetering van het pedagogisch klimaat. Wanneer een leerling grenzen heeft overschreden en dit heeft geleid tot een strafbaar feit, dan kan dit bij de jongerenrechtbank behandeld worden.</p>
<p>Middelengebruik en verslaving</p>	<p>In de onderbouw wordt voorlichting gegeven rondom middelengebruik en verslaving, ook rond gameverslaving en het gebruik van sociale media, meestal door middel van een voorstelling.</p> <p>In het mentorenteam wordt verder besproken wat opvalt bij leerlingen in gedrag, emotie en resultaat. Daar worden adviezen uitgewisseld en zij zorgen ervoor dat de andere docenten op de hoogte zijn van de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Bij ingewikkeldere casuïstiek bekijkt de zorgcoördinator welke zorg nodig is en kan bijvoorbeeld de OKA (ouder kindadviseur) ingezet worden.</p>

Ondersteuning bij fysieke en zintuiglijke beperkingen	Hoe werkt de school hieraan?
Slechtziendheid, slechthorendheid, motorische beperkingen/ beperkte mobiliteit, beperkte belastbaarheid, chronisch ziek	<p>Het Cartesius Lyceum heeft een lift, maar niet alle lokalen zijn via die lift te bereiken.</p> <p>Docenten worden ingelicht over de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Hierdoor er kan er in de klas zoveel mogelijk rekening worden gehouden met de ondersteuningsbehoeften en waar mogelijk aanpassingen gedaan aan het programma of het rooster. Zo nodig wordt een Ontwikkelingsperspectiefplan opgesteld.</p>

Ondersteuning thuis en vrije tijd	Hoe werkt de school hieraan?
Ondersteuning thuis/vrije tijd	<p>Bij zorgsignalen mbt de vrijetijdsbesteding kan de OKA (ouder - kindadviseur) ingezet worden.</p> <p>Verder is het Cartesius Lyceum tot 17.00 uur open en er zijn diverse werkplekken waar leerlingen zelf of in groepjes kunnen studeren. Ook is er huiswerkbegeleiding en de trajectklas door Lyceo.</p>